

(กลุ่มงานวางแผนฯ 8:2 ๒๕๖-พ.ค. ๒๕๖๔

๖๓ ๑๑-๑๗.)

กาญจนา แก้วเทพ

กนกภักดิ์ แก้วเทพ

ทุนนิยมอเมริกา : แพลตฟอร์มของบริโกล (แปลจาก The Capitalist System: A Radical Analysis of American Society, edited by R.C. Edwards M. Reich + T.E. Weisskopf.) (๑๙๗๑) (๒๕๒๔)
การเสกสรรคืบแต่งความต้องการของผู้บริโภคขึ้นมา

ในสังคมทุนนิยมนั้น การตัดสินใจว่าจะผลิตสินค้า^{ใด}ใ้ออกมาสู่สังคมนั้น ถูกกำหนดโดยอำนาจของผู้ซื้อเป็นสำคัญ ทั้ง ๆ ที่สินค้านั้นอาจจะดูไม่ใช่ว่าเป็นสิ่งจำเป็นเลยก็ตาม และหากเรามองดูหลักการในการกำหนดการผลิตสินค้า เราก็จะเห็นความรู้เห็นอะไรอย่างมาที่เทียบ เช่น สินค้าหมู่เกือบสำหรับเอาใจคนรวยเพียง ๒-๓ คน จะถูกผลิตมาก่อนสินค้าจำเป็นเบื้องต้นสำหรับคนจน (เพราะคนรวยมีอำนาจในการซื้อสูงกว่าคนจน) และผู้บริโภคก็อาจจะแสดงความต้องการการบริโภคที่เป็นแต่ของส่วนตัว เป็นปัจเจกชนเท่านั้น โดยไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของคนอื่นเลย ตัวอย่างเช่นคนรวยจะสนับสนุนให้มีการส่งน้ำหอมจากต่างประเทศทั้ง ๆ ที่ประเทศเกิดภาวะขาดดุลการค้าและขาดยาวิชาโรค หรือแม้แต่ความต้องการอันเป็นส่วนตัวของบุคคลที่แสดงออกมานั้น ก็ไม่ได้สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของบุคคลนั้นเสมอไป

สิ่งนี้เป็นเรื่องที่น่าแปลกที่ว่า ดูเพียงแต่ผิวเผินแล้ว เราก็อาจจะคิดว่าผู้บริโภคเป็นคนกำหนดการผลิตทั้งหมด ซึ่งในคอต่อต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นว่า แม้แต่ตัวผู้บริโภคเองก็ถูกกำหนดความต้องการด้วยเช่นกัน

ผู้อ่านทั้งหลายก็คงรู้แจ้งแก่ใจดีว่า ทุกวันนี้ความต้องการที่มนุษย์เรามี ๆ กันอยู่ ภายใ้ความต้องการที่เกิดมาจากธรรมชาติทั้งหมดไม่ หากแต่เป็นความต้องการที่ถูกปรุงแต่งขึ้นมาเสีย เป็นส่วนมาก ดังที่ Richard Lichtman กล่าวไว้ว่า

"สังคมที่จะดำรงอยู่ได้ คือสังคมที่สามารถจะตอบสนองความต้องการในปัจจุบันทั้งของมนุษย์ได้ คือ อาหาร ที่อยู่ เสื้อผ้า และความสำคัญในคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ทุกสังคมจะต้องพยายามสร้างผลิตผลมาตอบสนองสมาชิกในสังคมให้ได้ระดับหนึ่ง หากถ้าไม่ได้ สังคมนั้นก็จะล่มสลายไม่อาจดำรงอยู่ต่อไปได้ นี่ก็เป็นความจริงอยู่ แต่จริงเพียงครึ่งเดียวเท่านั้น เพราะความจริงอีกครึ่งหนึ่งที่ยากหายไปถึงคือ ยังมีความต้องการอีกหลายอย่างของมนุษย์^{มนุษย์}ที่ไม่ได้เกิดตามธรรมชาติ แต่ก็เกิดมาเพราะการปรุงแต่งของบรรดาสินค้าชนิดใหม่ ๆ ที่ถูกผลิตขึ้นมา หรือเกิดจากการกระทำของกลไกทางสังคมบางอย่างได้สร้างขึ้นมา จึงถือได้ว่า สังคมเองก็เป็นตัวเสกสรรคืบแต่งความต้องการแปลก ๆ ใหม่ ๆ ขึ้นมา แล้วก็ต้องพยายามตอบสนองความต้องการปรุงแต่งนี้ด้วย"

(๑)
138

รูปแบบวิธีการผลิตตามแบบของระบบทุนนิยมเป็นตัวกำหนดไว้ผู้บริโภคมี "ความจำเป็น" และ "ความต้องการ" เกิดขึ้นหรือกล่าวให้ถึงที่สุดก็คือ ก่อให้เกิด "ลัทธิผู้บริโภคนิยม" (Consumerism) หรือ "ลัทธิเน้นการบริโภค" (Consumptionism) ขึ้น ซึ่งสังคมทุนนิยมเน้นให้กิจการบริโภคและการผลิตก่อนถึงขั้นใดทั้งหมด

ลัทธิผู้บริโภคพัฒนามาจากไหน

ลัทธิผู้บริโภคเกิดจากลักษณะการทำงานที่แทนจะแปลกแยก (Alienation) เพราะความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยม (ลักษณะสำคัญคือ มีรูปแบบการผลิตแบบรวมหมู่ แต่ผลผลิตที่ได้ตกเป็นของคนกลุ่มน้อย ซึ่งไม่ได้เข้าร่วมการผลิต หากได้เป็นของกลุ่มผู้ผลิตไม่) งานที่ทำในระบบทุนนิยมไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ทำงานได้แสดงความรู้สึกรักใคร่ของตนหรือก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้ทำแม้แต่น้อย (ตัวอย่าง ช่างแกะสลักที่ใช้มือในสมัยก่อนกับคนแกะไม้ด้วย เครื่องจักรในปัจจุบันจะทำงานด้วยความรู้สึกที่แตกต่างกัน) เมื่อขวัญและกำลังใจในการทำงานลดน้อยถอยลงมาจนถึงขั้นนี้ อะไรเล่าที่จะมากระตุ้นการฉ่ำให้ดีขึ้นได้ ถ้าหากไม่ใช่ ค่าจ้างแรงงาน ที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องล่อใจในการทำงาน เมื่อคนงานได้โหมทำงานอย่างหนักหน่วงแล้ว เพื่อจะได้เอาค่าจ้างมาใช้จ่ายอย่างมือเห็บเมื่อว่างจากงาน ความสุขในชีวิตจริงอยู่ที่การจับจ่ายใช้สอยซื้อข้าวของ และเพื่อที่จะทวงกลับในทางคนแบบ ชงกะตายได้ใหม่ ลัทธิบริโภคนิยมอย่างนี้เป็นบ้านหลังจริงเกิดขึ้น ดังนั้น เราอาจจะสรุปได้ว่า การบริโภคกันอย่างนี้เป็นบ้านนั้น เป็นการหลบหนีความรู้สึกไร้คุณค่าในงานที่ทำและที่เป็นหนทางที่คนใช้หาทางออกให้กับตัวเอง

ความรู้สึกแปลกแยกจากงานที่ทำและมาแสดงออกในการบริโภคนี้มีลักษณะสำคัญ ๆ ที่พอมองเห็นได้คือ ลักษณะการบริโภคมีความเป็นส่วนตัวมาก บริโภคเพียงเพื่อที่จะแสดงว่า ฉันเองยังคงหลงเหลือความเป็นมนุษย์อยู่บ้าง (พอที่จะเลือกอะไร ๆ ได้บ้าง ฉันยังไม่ใช้ไส้คิงของเครื่องจักรที่ฉันทำงานอยู่ด้วย) และเป็นรูปแบบการบริโภคที่มองได้ว่าเป็นหนทางที่งานแสนง่ายในการหนีจากงานประจำวันที่ซ้ำซาก จำเจน่าเบื่อหน่าย และไร้ความหมายอย่างยิ่ง

ถามจริง ๆ เอะอะว่า ทุกวันนี้ หากถามว่า คนเราไปทำงานทุกวันเพื่ออะไร ใครจะตอบอย่างอื่นบ้าง นอกเหนือไปจากคำตอบที่ว่า ทำไปก็เพื่อเงิน คงจะหาคนที่ตอบว่า "ผมทำงานก็ด้วยใจรักครับ" ได้ยากเต็มที (สำหรับบ้านเราอาจจะพอยังมีอยู่บ้าง แต่ยิ่งนับวันก็ยิ่งจะสูญหายไปทุกที เพราะลักษณะเช่นนั้นไม่อาจจะดำรงอยู่ได้นานนัก)

Ellen Willis ^{115๑} ให้เห็นว่า "สินค้าที่พวกเราพากันใช้อย่างสุขุ่ยสุขุ่ยรายนั้น ก็คือสินบนอย่างหนึ่งนั่นเอง ขึ้นชื่อว่าสินบนแล้วก็คงเหมือน ๆ กัน คือเป็นวัตถุที่จับต้องได้ อย่างเช่น

เป็น addict เป็น necessity

กมอเมริกา ลินบนก็เป็นพวกวัตถุช่วยอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน (ที่เกินเลยจากธรรมชาติจริง ๆ เช่น เครื่องช่วยเดินขาพิการ) ทุกวันนี้ การที่ผู้คนที่บริโภคอย่างบ้าคลั่งนั้น มิใช่เพราะเขาถูกล้างสมองให้ยึดติดต่อผู้บริโภคนิยมแล้ว แต่เป็นเพราะการไปซื้อหาจับจ่ายนั้นเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้ชีวิตของเขา ให้สดชื่นรื่นรมย์ขึ้นมาบ้าง ในการนี้สังคมไม่เพียงแต่จะยินยอมหรือพอใจที่กินแสวงหาความสุขสำราญด้วยวิธีนี้เท่านั้น หากยังสนับสนุนเป็นอย่างดีด้วย การสร้างศูนย์การค้าราวกับดอกเห็ด การจัดระบบเซลล์แมนพาเดินค้าไปให้ถึงตัว เป็นเครื่องยืนยันคุณค่าว่ามีได้อย่างดี เป็นเรื่องแปลกใหม่ที่ความสุขจากการได้ลิ้มรส เบียร์ที่ละเหยคั้นนั้น เปรียบแล้วก็จะเป็นรองกว่าการที่ได้ทำงานที่มีความหมายต่อชีวิตเราอย่างแทบกันไม่คิด แต่ทุกคนก็คงต้องยอมรับว่าความสุขจากการได้นั่งจะเสียดกับห้องเบียร์นั้น มันหาได้ง่ายกว่าความสุขแบบหลังปากที่เฝียว คนเราจึงไม่รีรอเลยที่จะคว่ำลิบเบียใกล้มือไว้ก่อน เวลาที่เราเดินไปตามถนนสลัม เราคงอดสังเวชใจไม่ได้ว่า ขนาดบ้านจะพังมีพังแหล่ยังมีเสาทีสูง ๆ กันตั้งหลายบ้าน แน่นนอน ถ้าเราไปถามชาวสลัมว่า เขาอยากจะได้ทีวีหรือบ้านสักหลังหนึ่งมากกว่ากัน ชาวสลัมทุกคนคงตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า เขาอยากได้บ้านเล็ก ๆ สักหลังหนึ่งมากกว่า แต่เมื่อ "บ้านสักหลัง" นั้นมันช่างเป็นสิ่งเกินฝันเหลือเกินสำหรับพวกเขา ก็ทำไมถึงจะไม่ซื้อทีวีมาดูให้หายกลุ้มใจ เป็นพัก ๆ ไปละ

(mean)
ในระบบเศรษฐกิจเช่นนี้ วัตถุไม่ได้เป็นเพียงแต่วิถีทางนำไปสู่ความสุขเสียแล้ว วัตถุได้ก้าวขึ้นมาเป็นตัวเป้าหมายของความสุขเองเสียเลย สังคมทุนนิยมได้สร้างปรัชญาชีวิตใหม่มนุษย์เชื่อว่า "การที่จะดำรงชีวิตให้มีความสุขมากกว่าการมีชีวิตที่อดสู่นั้น การเพิ่มการบริโภคเป็นหนทางที่ถูกต้องที่สุด" ได้ผลตรงที่สุดในการแก้ปัญหาชีวิต ในการค้นหาชีวิตอันสุขสมเพื่อจะนำไปสู่ชีวิตที่ดีนั้น สิ่งที่เราต้องการก็คือ "เงิน" และ "เงิน" เท่านั้นเพื่อจะซื้อของที่ต้องการ เพื่อไปสู่สถานที่ที่ต้องการ ยิ่งได้บริโภคมากขึ้นก็หมายความว่า มีมาตรฐานชีวิตสูงขึ้น (ใช้ของมากขึ้น) ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็ได้กลายมาเป็นเป้าหมายของสังคม และเป็นจุดหมายปลายทางที่นำวาลังคมแล่นเข้าหาโดยไม่สงสัยเลย

สถาบันทางธุรกิจมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นความต้องการบริโภคของประชาชน สินค้าหลายชนิดได้ออกแบบและผลิตออกมาให้ซำรง่าย เก่าเร็ว หรือล้าสมัยเร็ว เพื่อจะได้เป็นเหยื่อประกันว่า ผู้บริโภคจะได้หันมาซื้อสินค้าชนิดใหม่ที่พยายามผลิตให้แปลกประหลาดและ "ทันสมัย" หนีออกมาสู่ตลาด สินค้าทุกอย่างถูกแปรประคิษฐ์ประคอบออกมา มิใช่เพื่อคุณค่าในการใช้เท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าอย่างอื่นแอบแฝงอยู่ด้วย คนบางคนเปลี่ยนรถยนต์มิใช่เพราะคันเก่ามันเสีย แต่เป็นเพราะมันล้าสมัยต่างหาก รถยนต์มีเครื่องเครามากมายที่ไม่จำเป็นแม้แต่น้อย แต่ต้องคิดเอาไว้เพื่อความแปลกใหม่ ไม่เหมือนใคร กระบวนการเหล่านี้กระตุ้นความต้องการประหลาด ๆ ให้เกิดขึ้นในใจของผู้บริโภคอยู่เสมอ (บทความนี้ขอลือไว้สำหรับประเทศไทย) ③

นอกจากนั้น สถานธุรกิจเหล่านี้ยังสร้างความต้องการทางด้านกฎระเบียบไทยผ่าน
ทางด้าน การขายอีกด้านหนึ่ง โดยเฉพาะการโฆษณาในระดับกว้าง ซึ่งจะเห็นได้ว่าระบบโฆษณา
พยายามชักจูงให้ผู้บริโภคเชื่อมั่นว่า ด้วยการแสวงหาผลิตภัณฑ์นั้น ๆ มาไว้ในครอบครอง (บาง
ผลิตภัณฑ์นั้นอาจจะไม่มีประโยชน์ใช้สอยต่อเขาเลย) จะช่วยให้ผู้บริโภคมีชีวิตที่มีความสุขมากขึ้น
ในสังคมที่คนไม่สามารถหาความพึงพอใจจากการทำงานที่เขาทำอยู่ ระบบโฆษณามีผลต่อชีวิตผู้คน
มากมายทีเดียว (ลองดูงบประมาณกิจการโฆษณาก็แล้วกันว่าใหญ่โตมหาศาลเพียงไร)

ที่สำคัญยิ่งกว่าสิ่งใดในทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วก็คือ ข้ออ้าง ได้คิดว่าการผลิตสินค้าในระบบ
ทุนนิยมนั้นเป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภค ดังที่มีนักเศรษฐศาสตร์ไว้เพียงสองรายชื่อนชุกกัน
John Kenneth Galbraith ได้ช่วยทั้งหลายตำนานดั้งเดิมที่เกี่ยวกับ "อธิปไตยของผู้บริโภค"
เอาไว้ดังนี้

คนบางคนได้เชื่อว่าความต้องการของเขาเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งนั่นก็ขึ้นอยู่กับว่า
เขามีความเชื่ออย่างไร และปรารถนาที่จะเชื่ออย่างไรมากกว่า คำนี้บางคนได้ตั้งคำถามว่าคุณแน่ใจ
ได้อย่างไรว่าคนที่อยากกินไอศกรีม มีความทนทุกข์ทรมานมากกว่าคนที่เป็นที่วิจารณ์ร้ายของเพื่อนคุณ

แท้จริงแล้วความคิดดังกล่าวนี้ เราไม่สามารถที่จะเอาความรู้สึกของปัจเจกชน
แต่ละคนมาเปรียบเทียบกันได้ เพราะแม้แต่การวัดความรู้สึกของคน ๆ เดียว แต่ต่างเวลากัน ยัง
ไม่สามารถทำได้แล้ว เราจะเปรียบเทียบความรู้สึกของบุคคลที่แตกต่างกัน และต่างเวลากัน จะได้อย่างไร

อย่างไรก็ตามที่คนเช่นนี้ก็มี พอมิช่องโหว่ให้เห็นจุดอ่อนได้ ถ้าความต้องการของ
ปัจเจกบุคคลมีจริง มันก็ควรเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นมาจากตัวของเขาเอง มิใช่ความต้องการ
ที่ถูกเสกสรรคปรุงแต่งขึ้นมาอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ความต้องการที่ถูกปรุงแต่งขึ้นมาจากการผลิต
ในแบบปัจจุบัน ทำให้เกิดหลักการที่ว่า "โรงงานผลิตเพราะคนต้องการ" กลับกลายมาเป็นหลักการ
ว่า "คนจำเป็นต้องมีความต้องการ เพราะโรงงานได้ผลิต (สินค้า) ออกมาแล้ว" อย่างนี้แล้ว เรา
จะพูดได้หรือว่าสินค้านั้นได้ถูกผลิตออกมาตอบสนองความต้องการของคน ทั้ง ๆ ที่สินค้านั้นแหละเป็น
ตัวกระตุ้นให้คนเกิดความต้องการ เราน่าจะพูดกลับกันเสียมากกว่า คนเราต่างหากละที่ตอบสนอง
ความต้องการของการผลิต

เราคิดหรือว่า เมื่อคนล้มตาศิ้นขึ้นมานั้น ฝักรายโนวาระของเขาได้กระตุ้นให้เขาเกิดความ
ต้องการที่จะมีเสื้อเชิ้ตใหม่จากสวิสมาสวมใส่ มีเครื่องครัวทันสมัยราคาเหยียบหมื่น มีเหตุผลมากมาย
ที่จะนำมาสนับสนุนพอที่จะทำให้เขาไขว่คว้าหาสิ่งของที่เขาต้องการมาเป็นของเขาเพื่อดับไฟแห่งความ
ปรารถนา แต่ว่าฝักรายแห่งความปรารถนานี้เกิดอยู่ในวิญญาณของเขา หรือว่าถูกเสกจากภายนอกเข้าไป

หรือว่า ความพยายามที่จะดับไฟปรารถนาที่ กลับยิ่งช่วยขุนควนให้ผีร้ายมีฤทธาภาพมากขึ้น
ทุกที มีคำกล่าวว่า วิถีแก้ปัญหาของเขานั้นสมเหตุสมผลเพียงไร และหากเขาจะไม่ยึดติดกับซาก
ที่ตะเกี๋ย ๆ มากเกินไป เราอาจจะเริ่มต้นถามตัวเองว่า เราจะดับไฟนี้ได้ด้วยสินค้า
จำนวนมากขึ้น หรือจะใช้มาตรการลดผีร้ายให้น้อยลงไปดี

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับสภาวะทางจิตใจของคน

~~ความต้องการที่จะขยายการผลิต เป็นลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวิถีการผลิตแบบทุนนิยม
ความต้องการที่จะรักษาและขยายกำไรให้มากขึ้น ทำให้ต้องมีการขยายการผลิตต่อไปเรื่อย ๆ
โดยไม่ได้คำนึงว่าสิ่งที่ผลิตขึ้นมาที่ตอบสนองความต้องการสังคมหรือไม่อย่างไร ในตอนต้นแล้ว
เราได้กล่าวถึง "ลัทธิบริโภคนิยม" ซึ่งเกิดจากความต้องการของผู้บริโภคและความแปลกแยก
ที่มีต่อของแรงงาน โดยถูกกระตุ้นจากการโฆษณาและการเสนอขายสินค้า อย่างบ้าคลั่ง ดังนั้นการที่
ถือเอาว่าความเป็นอยู่ของผู้คนจะดีขึ้นนั้น ขึ้นอยู่กับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็ถือว่าเป็นการ
เข้าใจที่ผิดพลาดเอามาก ๆ ดังที่ วอลเตอร์ ไวซ์คอฟ ได้กล่าวถึง
ผลของความต่อเนื่องจากความเจริญเติบโต เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้คน
เราได้ดังนี้~~

ความจำเป็นทางเศรษฐกิจกับสภาพทางจิตใจ (Economic Growth versus Psychological Balance)

ความต้องการที่จะต้องขยายการผลิต เป็นลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวิถีการผลิตแบบทุนนิยม
ความต้องการที่จะรักษาระดับกำไรเอาไว้ตลอดจนการทำให้กำไรเพิ่มขึ้นทำให้ต้องมีการขยายการผลิต
ออกไป โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นทางสังคมแต่อย่างใด

ในตอนต้นแล้วเราได้พูดไปบ้างแล้วว่า ลัทธิบริโภคนิยมเกิดจากการที่แรงงานเกิดความ
รู้สึกแปลกแยกและเกิดจากการที่ความต้องการของผู้บริโภคนั้นถูกกระตุ้นและหลอมนเหวไปทางแรง
ของระบบโฆษณาและการขาย ดังนั้นการที่เน้นให้มีความจำเป็นทางเศรษฐกิจมาก ๆ เพื่อที่ว่า
ความเป็นอยู่ของปัจเจกชนแต่ละคนจะดีขึ้นตามไปด้วยนั้น นับว่าเป็นการเข้าใจผิด ในส่วนต่อไปนี้จะได้
กล่าวถึง การประเมินผลของความจำเป็นทางเศรษฐกิจอย่างไม่หยุดยั้งกับความพึงพอใจ
ของมนุษย์ที่ วอลเตอร์ ไวซ์คอฟได้ศึกษาเอาไว้

การศึกษาของไวซ์คอฟนี้เป็นการพิจารณาถึงแนวความคิดเกี่ยวกับความจำเป็น
เติบโตทางเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นความคิดพื้นฐานและวิถีการดำเนินชีวิตมากกว่าที่พิจารณา
ว่าเป็นเป้าหมายทางเศรษฐกิจในระยะสั้น ซึ่งการพิจารณาดังกล่าวนี้จะมองไปถึงคำนิยามต่าง ๆ

ที่อยู่ภายใต้สภาพทางวิทยาศาสตร์ , เทคโนโลยี ตลอดจนกิจกรรมทางธุรกิจและสังคมต่าง ๆ การพิจารณาดังกล่าวอาจจะเป็นการฝ่าฝืนข้อจำกัดเก่า ๆ ของความคิดทางเศรษฐศาสตร์ เพราะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ค่านิยมทางเศรษฐกิจของคน จากทัศนะทางด้านจิตวิทยาและปรัชญา ประเด็นใหญ่ที่จะพิจารณาถึงก็คือ ผลของแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ , ค่านิยม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีต่อปัจเจกชน รวมทั้งสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดผลต่าง ๆ แก่ปัจเจกชนได้อย่างไร ในที่มีไวซ์คอฟฟ์ได้มีข้อสมมติฐานเอาไว้ว่า ในด้านหนึ่งนั้น มีความขัดแย้งระหว่างแนวความคิดที่จะให้มีการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่อไปเรื่อย ๆ ส่วนอีกด้านหนึ่งก็จำเป็นที่จะต้องให้มนุษย์สามารถดำรงชีพอยู่ได้ต่อไป

โดยทั่วไปแล้วไม่ว่าจะเป็นนักเศรษฐศาสตร์ นักธุรกิจ หรือนักการเมืองต่างก็เห็นพ้องกันว่าอยากให้ระบบเศรษฐกิจมีความเจริญเติบโต ซึ่งความจำเริญเติบโตในที่นี้หมายถึงการที่รายได้ประชาชาติหรือผลผลิตเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามโดยส่วนรวม การทำบัญชีรายได้ประชาชาติมีรายละเอียดแตกต่างกัน และยิ่งมีความแตกต่างกันมากขึ้นในวิธีการที่จะทำให้เศรษฐกิจมีความจำเริญเติบโต สำหรับสังคมโดยส่วนรวมหรือปัจเจกชนแล้วคงไม่มีปฏิเสธ ถึงความต้องการที่ให้ความจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ "ผลผลิตรวมของชาติ (จี เอ็น พี) เพิ่มขึ้นได้ในอัตราที่เพิ่มขึ้นได้กลายเป็นหลักการของความมีเหตุผลทางเศรษฐกิจและเป็นเป้าหมายที่สำคัญอย่างหนึ่งทางเศรษฐศาสตร์ด้วย ดังนั้นโดยทั่วไปจึงให้ความสำคัญกับความจำเริญเติบโตและอัตราความจำเริญเติบโตของผลผลิตรวมของชาติและได้กลายเป็นความเชื่อไป ทั้งนักธุรกิจและนักการเมืองต่างก็มองตัวเลขผลผลิตรวมของชาติด้วยความหมายอย่างเดียวกันกล่าวคือ ถ้ามีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้น นั่นก็หมายความว่าประเทศกำลังตกอยู่ในภาวะอันตราย การเปรียบเทียบถึงความจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจระหว่างโลกตะวันตกกับโลกตะวันออกเองได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสงครามที่กำลังเกิดขึ้นในโลกและเป็นส่วนหนึ่งของการแข่งขันระหว่างประเทศ

แนวความคิดเกี่ยวกับความจำเริญเติบโตนี้สะท้อนให้เห็นถึงระบบของค่านิยม และทัศนคติของคนในสมัยทุนนิยมระยะแรก ๆ และในยุคก่อนและระหว่างการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งคำพูด "สังคมที่เต็มไปด้วยความโลภ" ของทอมสัน หรือ "อารยธรรมที่โหดร้ายมากขึ้น" ของเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ บอกลักษณะสังคมดังกล่าวได้เป็นอย่างดี แมกซ์ เวเบอร์เรียกสังคมแบบนี้ว่า "เจตนารมณ์ของระบบทุนนิยม" และได้อธิบายถึงมันไว้ว่าเป็นระบบค่านิยมที่มุ่งยกระดับความร่ำรวยให้มากขึ้นด้วยการทำงานหนัก / ความมีดื้อรั้น / และความกระตือรือร้น

สังคมทั้งทีกล่าวมานี้แตกต่างออกไปจากสังคมสมัยก่อนเนื่องจากทางานหนักและ /
ความร่ำรวยให้แก่ตัวเอง เป็นการกระทำที่ต่ำต้อยและน่าอับอาย / เพราะสมัยก่อนได้โยนภาระ
เหล่านี้ให้แก่ทาส ผู้หญิง เด็ก และคนที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่า ในขณะที่สังคมอุตสาหกรรม
ได้ก่อให้เกิดความมั่งคั่งร่ำรวยได้กลายเป็นสิ่งที่ยอมรับกันในปัจจุบัน แนวความคิดทางเศรษฐ-
ศาสตร์ได้มีส่วนในการให้เหตุผลแบบดังกล่าวโดยมีข้อสมมติฐานว่าความละโมภโลกมากและความ
โง่มเยี่ยงที่คนจะซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันและกัน เพื่อให้ทรัพย์สินสมบัติของตัวเองเพิ่มมากขึ้น
นั้นเป็นนิสัยขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งของมนุษย์ ฉะนั้นในที่นี้ทัศนคติเกี่ยวกับความโลภ เป็นปรากฏการณ์
ทางประวัติศาสตร์ อย่างหนึ่งซึ่งได้มีการตีความกันว่าเป็นความโง่มเยี่ยงของมนุษย์โดยทั่วไป
ดังนั้นความคิดนี้ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันนั้นจึงขัดกันกับจริยธรรมดั้งเดิมแต่ก่อนของพวกที่นับถือศาสนา
คริสต์ ทำให้แนวคิดของความจำเป็นเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งของปัจเจกชนและสังคมกลายเป็น
จริยธรรมของการหาความร่ำรวยให้กับตัวเอง ซึ่งทำให้การอภิปรายตั้งแต่ต้นถึงเรื่องเหล่านี้
ไปเพราะว่า ความจำเป็นเจริญเติบโตและความโลภกลายเป็นค่านิยมที่สังคมยอมรับ อย่างไรก็ตาม
ความจำเป็นเจริญเติบโตที่พูดกันถึงนี้เป็นค่านิยมที่มุ่งหน้าที่จะเป็นด้านจริยธรรมของ
จิตใจ ดังนั้นเป้าหมายของความจำเป็นเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจึงเป็นที่ยอมรับกันด้วยเหตุผลที่ว่า
เป็นสิ่งจำเป็นในขั้นที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานอย่างเต็มที่, สำหรับการป้องกันความมั่นคงปลอดภัย
และการเพิ่มขึ้นของประชากร ตลอดจนเป็นการรักษาสถาบันทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ให้คงอยู่ต่อไป
โดยที่ไม่เคยที่ใครตั้งคำถามเอาเลยว่า ความจำเป็นเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นค่านิยมทางเศรษฐกิจ
ขั้นพื้นฐานที่ยอมรับกันหรือไม่อย่างไร

ทางจิตวิทยา
และชีววิทยา

สภาพความสมดุลขั้นพื้นฐานของผู้บริโภคก็คือ ความรู้สึกอึดอัดทางร่างกายชั่วคราว
ซึ่งขึ้นอยู่กับแบบแผนของความต้องการทางร่างกายกับความพอใจที่ได้รับ ดังที่ ความรู้สึกเจ็บปวด
ได้รับการบำบัดด้วยความพอใจ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วทั้งรูปแบบทางเศรษฐกิจและทางจิตใจก็เป็น
แบบที่กล่าวมาข้างต้นทั้งสิ้น ความจำเป็น (ความต้องการ) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของทฤษฎีแรง
จูงใจที่เราเรียกกันว่า ความต้องการทางร่างกาย ซึ่งความต้องการทางร่างกายนี้เกิดขึ้น
จากความต้องการของร่างกายจริง ๆ หรือ เป็นการตอบสนองต่อสิ่งที่ร่างกายขาดความต้องการ
ก็มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้สิ่งที่ขาดได้รับการบำบัด และต่อจากนั้นความรู้สึกก็จะเข้าสู่ภาวะ
อึดอัดได้สมดุล ซึ่งสภาวะสมดุลคงกล่าวจะมีอยู่เพียงชั่วคราวเท่านั้น เพราะจะถูกกระตุ้น
อีกครั้งแล้วครั้งเล่า ตลอดชีวิตของปัจเจกชนนั้น ฉะนั้นความต้องการนี้จะได้รับการบำบัด
จนความพอใจถึงขั้นสูงสุด

ในระดับของความต้องการทางร่างกาย ความพอใจที่ตอบสนองความต้องการดังกล่าว เป็นสภาพการณ์ก่อนที่ความขឹងเครียดจะได้รับการบำบัด ถ้าปราศจากความขឹងเครียดถูกเงิน แล้วความพอใจก็จะไม่เกิดขึ้น เปรียบเสมือนกับกินอาหารในตอนที่ไม่หิวก็ย่อมจะไม่พอใจ อาหารนั้นจากความต้องการทางร่างกาย

ข้อความดังกล่าวนี้คงจะได้ฟังกันจนเบื่อแล้ว แต่ว่าเราก็ไม่ควรมองข้ามความเป็นจริงข้อนี้ไป เมื่อเรานำมาประเมินความจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังที่ระบบเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิดความพอใจขึ้นอย่างมากมาย และเป็นการยกระดับมาตรฐานครองชีพให้สูงขึ้นด้วย มากกว่าที่เคยมีมาแต่ก่อน เราได้เข้ามาอยู่ในหนทางนี้เป็นเวลานานแล้ว จนกระทั่งบรรดานักสังคมศาสตร์และนักปรัชญาได้พูดถึงสภาวะที่กำลังจะมากำลงในภายหน้าซึ่งมนุษย์จะได้รับการปลดแอกจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ (กล่าวคือมีสิ่งของต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการของผู้คนได้อย่างเพียงพอ อาจเปรียบได้กับยุคพระศรีอารีย์นั้นแหละ) เมื่อนั้นแหละมนุษย์เราจะได้หลุดออกจากโลกแห่งความขัดสนไปสู่โลกแห่งอิสรภาพกันเสียที อย่างไรก็ตามถ้าเราหันกลับมาดูสังคมตะวันตกในปัจจุบันก็จะเห็นได้ว่าประเทศที่เจริญเหล่านี้ได้บรรลุถึงการผลิตที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตแล้ว ซึ่งสินค้าและบริการที่เพิ่มขึ้นไม่ค่อยมีคุณค่าในการบริโภคมากเท่าใด แต่สถานการณ์ดังกล่าวทำให้เป็นสภาพการณ์ที่คนเราได้ตระหนักถึงกันไม่ อุดมการณ์ที่มีมากขึ้นนั้นยังมีอยู่อย่างมาก โดยที่ประชาชนไม่ได้ตระหนักถึงข้อเท็จจริงที่ว่า พวกเขาถูกผลักดันให้ทำงานมากขึ้นและก็โลภมากขึ้นด้วยได้โดยระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่มากกว่าที่จะมีความรู้สึกเป็นอิสระ อย่างไรก็ตามการโหมโฆษณาสินค้ากันอย่างบ้าคลั่ง และข้อเท็จจริงโดยทั่วไป ของสิ่งที่กำลังจะล้าสมัยทั้งหลาย นั้นเห็นได้ชัดและแสดงอาการของสภาวะไร้อิสรภาพของผู้คนได้เป็นอย่างดี สิ่งที่ล้าสมัยที่เกิดขึ้นจากการกระทำของกณนั้นมีความสัมพันธ์กับความต้องการทางร่างกายของคน ตัวอย่างเช่น วนหนึ่ง ๆ คนทิวหลายครั้งซึ่งสิ่งที่ล้าสมัยที่ถูกวางแผนจะเข้าแทนที่ความต้องการทางร่างกายที่เกิดขึ้น ฉะนั้นสิ่งที่โรงงานและนักโฆษณากำลังทำอยู่ก็คือการสร้างความต้องการให้เกิดขึ้น โดยที่ธรรมชาติไม่สามารถตอบสนองอะไรเขาได้ โดยการเปลี่ยนรูปโฉมโฉมพรรณของสิ่งของต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์ เสื้อผ้า ~~หรือ~~ตามความต้องการที่จะทำตัวให้เหมือนคนอื่น และหลีกเลี่ยงการทำตัวให้ต่างออกไปจากคนอื่น ประชาชนต่าง ๆ เหล่านี้ก็ถูกบังคับให้สร้างความต้องการขึ้นมาใหม่ จุกมุ่งหมายเช่นเดียวกันนี้ก็จะบรรลุผลโดยการพัฒนาการผลิตสินค้าใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างไม่หยุดยั้ง ตราบใดที่สินค้าใหม่ ๆ ใดออกวางในตลาดแล้ว แรงกดดันที่จะให้ผู้คนทำตัวเหมือนกับคนอื่นก็จะเกิดขึ้น (มีความต้องการที่จะได้สินค้าใหม่ ๆ นี้เพื่อที่จะได้เหมือนคนอื่น ๆ)

ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่สภาวะใดก็หมดลออกไป หรืออยู่ในสภาวะสมดุล ทราบใด
ที่ความต้องการทั้งหลายที่เกิดขึ้นถูกตีความว่าเป็นความต้องการทางร่างกาย ดังนั้นในขั้นนี้ความ
พอใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อความเจ็บปวดและความซึ่งเครียดเกิดขึ้นก่อน ซึ่งในการที่จะมีความ
พอใจเกิดขึ้น ความเจ็บปวดและความซึ่งเครียดจึงต้องถูกสร้างขึ้นมาอย่างปละม ๆ วิธีดังกล่าว
นี้มนุษย์ได้ปฏิบัติกันเรื่อยมา จนกระทั่งอารยธรรมตะวันตกได้เจริญก้าวหน้ามาวิธีการดังกล่าว
จึงเลิกไป ความรู้สึกพอใจที่เกิดขึ้นจาก ความตื่นเต้น ความสบาย ความซึ่งเครียด นี้มีมาก
ขึ้นนี้เป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป ในบรรดานักปรัชญาของศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธ และพวกกรีก
ซึ่งพวกคริสเตียนรู้จักกันดี ตั้งแต่สมัยกลาง เพียงแต่อารยธรรมสมัยใหม่ให้ยกเอาความพอใจ
ทางร่างกายขึ้นมาเป็นเป้าหมายสุดท้ายของความ เป็นคน ดังนั้นความจำเริญทาง เศรษฐกิจ
ในฐานะที่เป็นทั้งความคิดของปัจเจกชนและของสังคมโดยรวม ก็สะท้อนให้เห็นทัศนคติ
ดังกล่าวซึ่งได้จุดเอาคนในโลกสมัยใหม่ให้ตกอยู่ในสภาพเวียนว่ายตายเกิดของการเปลี่ยนแปลง
อย่างไม่มีที่สิ้นสุดและขยายต่อไปโดยปกติจากสภาวะ

สิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้นคล้ายกับสิ่งที่มีการค้นพบกันในจิตวิทยาสมัยใหม่ คำที่ เอ เอช
มาสโลว์ (A.H. Maslow) กล่าวว่าความต้องการของคนนั้นมีลำดับชั้น ซึ่งเริ่มจากต่ำไปสูง คือ
ตั้งแต่ความต้องการทางร่างกาย เป็นความหิว ความต้องการความปลอดภัย เช่นต้องการมี
ความมั่นคงหรือปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความต้องการที่จะเป็นเจ้าของและความรัก
(Need of Belongingness + love) ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือ (Need
of esteem) และความต้องการที่จะรู้จักตัวของตัวเอง (Need of self - actualization)
สิ่งที่เราต้องคำนึงถึงก็คือ ความต้องการนั้นมีลำดับชั้นของมัน มากกว่าที่จะดูว่าการแจจแจง
ประเภทของความต้องการของมาสโลว์นั้นถูกต้องหรือเปล่า " เป็นความจริงที่เดียวที่ว่า
คนเราสามารถมีชีวิตอยู่ได้ด้วยขนมปังเพียงอย่างเดียว เมื่อไม่มีขนมปัง แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกับ
ความต้องการของคนที่คือ เมื่อมีขนมปังมากมายหลายชนิด ในขณะที่ท้องเขาอิ่ม? ซึ่งเมื่อ
นั้นแหละความต้องการสิ่งของชนิดอื่นจะเกิดขึ้น" ความต้องการต่าง ๆ จะแตกต่างกัน
ไปตามสภาพของความเป็นอยู่ และในที่สุดก็จะเข้าสู่สภาวะสมดุล แม้ว่า ความต้องการ
ทางร่างกายหรือทั้งร่างกายมีขึ้นโดยทั่วไปแต่ยังไม่เป็นที่พอใจ "ความต้องการขั้นพื้นฐาน
ของมนุษย์ก่อรูปเป็นลำดับชั้น ? ผลก็คือ ความต้องการที่ได้รับการ
ตอบสนองซึ่งจะทำให้การตอบสนอง เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากระดับหนึ่ง กับความต้องการที่ไม่ได้รับ
การเหลียวแลที่แตกต่างออกไปนั้นเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับธรรมชาติของมนุษย์ เพราะสิ่งที่มนุษย์
เราต้องการคือ ระบบสมดุลของความต้องการที่ได้รับการตอบสนอง ณ ระดับต่าง ๆ กัน

ขนาดของความต้องการที่ถูกละเลยในสังคมอุตสาหกรรมนั้นอยู่นอกเหนือความต้องการทางร่างกาย รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสบายให้แก่ชีวิตทั้งหลาย เพราะว่าเป้าหมายของชีวิตต่าง ๆ ได้ถูกลดลงเหลือเพียงระดับที่ร่างกาย การที่ถูกละทิ้งจึงเป็น "ความต้องการที่สูงเกินไป" มาสโลว์ ได้เปรียบเทียบกับความตึงเครียด ความปลอดภัยทางด้านจิตใจ ในลักษณะที่เป็นปรัชญาของโลกเพียงชั้นเดียวหรือความต้องการความรักหรือการเป็นเจ้าของ ตลอดจนความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเองในการทำงาน แต่คำนิยามตามลำดับขั้นของฮันนา อารีเนต การถูกละทิ้งก็คือ ทำให้เกิดความสร้างสรรค์ในการทำงานขึ้น เพราะในช่วงนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่สร้างขึ้นลุดตกห่างจากสภาพความเป็นอยู่รอบตัวเราที่คงที่ โอกาสที่ปัจเจกชนจะได้ทำกิจกรรมทางการเมืองที่มีความมุ่งหมาย ตลอดจนการมีการไตร่ตรองในความหมายที่กว้างออกไป เพราะเมื่อนั้น คนเราก็จะเปิดใจออกกว้าง ยอมรับข้อเท็จจริง ความสวยงาม ความยุติธรรมและคุณค่าความดี

การที่เราได้มองเห็นเรื่องความจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่งคั่งอย่างมากขึ้นไปนั้นทำให้ดูสภาพในตัวเราได้รับความกระทบกระเทือน ทำให้เราต้องใช้เวลาร่วมกันมากเกินไปกับบรรดาสินค้าและบริการต่างที่มีอยู่ในตลาดด้วยความ "จำเป็น" และหลังลืมความสามารถ และชีวิตดำเนินต่อไปใช้เวลาน้อยกว่า แต่ไม่ได้ทำเพราะไม่มีเวลาจะให้ ดังนั้น ความรู้สึกที่มีต่อต้านเศรษฐกิจมากไปได้พัฒนาไปเพื่อความจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เพียงอย่างเดียว เราพากันละทิ้งความสามารถและทัศนคติอื่น ๆ ที่ไม่ได้ก่อให้เกิดการเพิ่มพูนในทรัพย์สินซึ่งความจำเริญทางเศรษฐกิจอย่างมากเกินนั้นจะเป็นตัวทำลาย คุณภาพระหว่างความพยายามและความสามารถในการทำกิจกรรมที่ทำอยู่ หรือจะทำต่อไป ความตะกละและการรับเอา ระหว่างความพยายามอย่างตั้งใจที่มีจิตสำนึกกับประสบการณ์ภายในจากอดีต ระหว่างความฉลาด กับ ความรู้สึก ผลของการทำลายดังกล่าวเกิดขึ้นจากการกระทำของปัจเจกชนที่มีความมั่งคั่งอย่าง: เกินไปนั้นและการเน้นอยู่กับความจำเริญทางเศรษฐกิจของชาติ ครอบงำที่การเพิ่มขึ้นในรายได้ประชาชาติ ยังไม่ได้รับการถ่วงดุลด้วย ความพอใจบางอย่างที่ถูกละเลยไป การเพิ่มขึ้นดังกล่าวก็จะเป็นตัวการที่แท้จริงที่ทำให้ความเป็นอยู่ของมนุษย์เลวลง

หมายเหตุ เรียบเรียงจาก The Capitalist System : A Radical Analysis of American Society written and edited by Richard C. Edwards, Michael Reich and Thomas E. Weisskopf, Prentice-Hall, 1972, pp. 374-382